

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

YENİLİKÇİ SOSYAL BİLGİLER ve TARİH ÖĞRETİMİ

TEORİ ve UYGULAMA

EDİTÖRLER
Mustafa ÖZTÜRK, Abdullah SAYDAM

YENİLİKÇİ SOSYAL BİLGİLER VE TARİH ÖĞRETİMİ TEORİ VE UYGULAMA

Editörler
Mustafa ÖZTÜRK
Abdullah SAYDAM

YENİLİKÇİ SOSYAL BİLİMLER VE TARİH ÖĞRETİMİ TEORİ VE UYGULAMA

Birinci Basım
Kayseri, 2017

Dizgi ve Tasarım: MARKAN REKLAM LTD. ŞTİ.
Baskı: ORKA MATBAA
ISBN: 978-605-67490-0-1

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mali desteğiyle üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden sadece Erciyes Üniversitesi Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği Bakanlığı'nın görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.

İÇİNDEKİLER

Önsöz v

BİRİNCİ BÖLÜM TEORİK ÇERÇEVE

Farklılaştırılmış, Beceri ve Değer Temelli Öğretim: Kavramsal Çerçeve 3
Mustafa Öztürk, Neşet Mutlu

Tarih Eğitiminde Yeterlikler: Kavramsal Çerçeve ve Uygulamaya Yönelik Öneriler 23
Jonathan Even-ZOHAR

İKİNCİ BÖLÜM: SOSYAL BİLGİLER

Sosyal Bilimler Olmasaydı Yaşantımız Nasıl Olurdu? 35
Mustafa Öztürk

Bilim İnsanları 41
Serpil Akdağ, İsmail Erdoğan

Olgu ve Görüş Nasıl Ayırt Edilebilir? 59
Mustafa Öztürk

Okulda Demokrasi: Ama Nasıl? 63
Cevdet Kırpık, Neşet Mutlu

Hangi Sosyal Gruplarda Hangi Rollerim Var? 73
Mustafa Öztürk

Üretim Teknolojisi Toplumu ve Ekonomiyi Nasıl Etkiledi? 81
Cevdet Kırpık

Neden Vergi Ödemeliyiz? 91
Cevdet Kırpık

Küresel Sorunlar 99
İsmail Erdoğan, Serpil Akdağ

Küresel Isınma Engellenebilir mi? 119
Mustafa Öztürk

Şekil ve Resimden Alfabeye: Yazı Nasıl İcat Edildi? 129
Cevdet Kırpık

İki Medeniyet Bir Savaş 139
Cevdet Kırpık

I. Dünya Savaşı Öncesi Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu 151
Fatma Ak, Serpil Akdağ

Atatürk'ten Sonra Türkiye: Yine Bir Dünya Savaşı 165
Neşet Mutlu

Bir Tarihi Mekân Nasıl İncelenir? Gevher Nesibe Hatun Dârü'ş-Şifası ve Medresesi 173
Galip Öner

Yerleşme, Sosyal ve Ekonomik Faaliyetler 187
Cevdet Kırpık

Devletler Nasıl Gelişir? 197
Zeyneb Akdemir

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TARİH

Tarihin Tanımı ve Konusu 213
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Tarihin Faydaları 219
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Osmanlı'da Vakıf Sistemi 227
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Osmanlı Devleti'nin Para Politikaları 233
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Osmanlı Devleti'nde Kölelik 241
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Sened-i İttifak 249
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Osmanlı Basını Avrupa'dan Neden İki Yüzyıl Geç Gelişti? 255
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Tanzimat Fermanı: Osmanlı Devleti'nin Yeniden Yapılanması 265
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Kırım Savaşı Neden Yapıldı? 271
Cevdet Kırpık

Osmanlı Devleti'nin Sanayileşme Çabaları 285
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Darbeden Sonra: Sultan Abdülaziz İntihar mı Etti Yoksa Öldürüldü mü? 293
Cevdet Kırpık

Osmanlı Devleti'nde Kadınların Konumu Nasıl Değişti? 309
Cevdet Kırpık

Meşrutiyet Dönemi Fikir Hareketleri 319
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Birinci Balkan Savaşı'nda Neler Yaşandı? 327
Cevdet Kırpık

Harf İnkılâbı 343
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Türkiye'de Demokrasiye Nasıl Geçildi? 351
Cevdet Kırpık

Kore Savaşı 361
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

Soğuk Savaş Döneminde Türkiye 367
Abdullah Saydam, Mustafa Öztürk

BİR TARİHİ MEKÂN NASIL İNCELENİR?
Gevher Nesibe Hatun Dârü'ş-Şifası ve Medresesi

Galip ÖNER

Ülkemiz zengin bir tarihi ve kültürel geçmişe sahiptir. Sahip olunan zenginliği anlamlı kılabilmek için tarihi alanlarımızın eğitim ve öğretim faaliyetlerinde aktif kullanılması gerekir. Anadolu'nun Türk Yurdu olmasında önemli bir role sahip olan Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Anadolu (Türkiye) Selçuklu Devleti ile birinci ve ikinci Anadolu Beylikler Dönemlerinde yapılan hanlar, kervansaraylar, medreseler, camiler, darüşşifalar, kapalı çarşılar, kaleler vb. gibi yapılar Anadolu'nun Türk Yurdu olma sürecini pekiştirmiştir.

Bu yapıların dersler kapsamında ziyaret edilmesiyle öğrenciler bizatihi ziyaret edilen tarihi mekan ve dönemine ait bilgiler edinecek, bu süreçte **gözlem ve araştırma yapma, iletişim kurma, yaratıcı düşünme becerileri ile kültürel mirasa saygı, sorumluluk ve estetik** değerlerini geliştireceklerdir. Ayrıca öğrencilerin **tarihi mekanları korumaya** yönelik tutumlarının gelişmesi de beklenmektedir. Ancak tarihi mekân ziyareti öğrencileri ilgili mekana götürüp gezdirmek anlamına gelmez; etkili bir şekilde planlanıp uygulamaya konması gerekir. Bu çalışmada bir örnek olay üzerinden (Gevher Nesibe Hatun Darüşşifası ve Medresesi) etkili bir tarihi mekân ziyaretinin nasıl yapılabileceğine ilişkin uygulamalar sunulacaktır.

Bu etkinlik 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki "Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir." kazanımı kapsamında işlenebilir.

Öğrenme Çıktıları

- **Bütün öğrenciler** tarihi yapılara düzenlenen gezilerde bu yapıların nasıl inceleneceğini kavrar ve Anadoludaki Selçuklu yapıları hakkında bilgi edinir.
- **Birçok öğrenci** tarihi yapıların bulunduğu yerleşim yeri açısından önemini özellikle dönemin sosyal ve kültürel yaşamı açısından değerlendirir.
- **Bazı öğrenciler** ziyaret ettiği diğer tarihi yapıları Selçuklu dönemi yapıları ile karşılaştırarak bu yapıların mimari özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

Süre

3 Saat

Materyal

Gezi öncesi çalışma yapraklarını öğrenci sayısınca çoğaltınız. Ziyaret öncesi müze yetkililerinden müzenin dış cephesinde yer alan tabelaların örtülerle gizlenmesini isteyiniz.

Anahtar Soru

Bir tarihi mekân nasıl incelenir?

1) Tarihi Mekân'a ulaşmadan önce öğrencilere ÇY-1'i dağıtınız. Fotoğrafı inceleyerek soruları cevaplamalarını sağlayınız.

Tarihi Mekan'a ulaşıldığında öncelikle taçkapıların bulunduğu Güney Cephe önünde durularak ÇY-2'yi öğrencilere dağıtınız ve buradaki 1., 2. ve 3. soruları cevaplandırmalarını isteyiniz.

45 dk. Yapının diğer cephelerini gezerek doğu cephesinde yer alan Kümbet önünde durarak ÇY-2'deki 4., 5. ve 6. soruları cevaplandırmalarını isteyiniz.

Tekrar yapının Güney cephesine gelerek öğrencilere ÇY-3'ü dağıtıp buradaki soruları cevaplandırmalarını isteyiniz.

Ardından Bilgi Yaprağı-1'i öğrencilere göstererek yapıdaki motiflerin günümüzde hangi kurumlar tarafından kullanıldığını görmelerini sağlayınız.

ÇY-4'ü öğrencilere dağıtınız. Hayal güçlerini kullanarak çalışma kâğıdında yer alan soruları cevaplamalarını isteyiniz.

2) Daha sonra sınıfı bahçede daire biçiminde toplayınız. Ardından bir öğrenciden *Kim?* diye sorarak başlayınız, hemen yanındakine *Kiminle?*, onun yanındakine *Nerede?*, onun da hemen yanındakine *Ne Yapıyorlar?* diye sorunuz. Bunu seri şekilde sorarak, 45 dk. dairedeki dönüşümü tamamlayınız. Süreye ve isteğe göre bu etkinliği uzatabilirsiniz.

Öğrencilere ÇY-5'i dağıtarak birinin verilen metni yüksek sesle arkadaşlarına okumasını sağlayınız. Hemen ardından çalışma kâğıdında yer alan soruları cevaplamalarını isteyiniz.

ÇY-6'yı öğrencilere dağıtılarak buradaki soruların cevaplanmasını isteyiniz.

15 dk. **3) Serbest Zaman**

4) Öğrencileri giriş kapısı önünde sıraya girerek ikişer kişilik gruplar oluşturmalarını ve birbirlerinin kollarına girmelerini isteyiniz. Öğrenciler ikili gruplar halinde yapının Medrese bölümünü gezeceklerdir. Eşlerden birinin gezi süresince gözlerini kapatmasını, diğerinin ise gözü kapalı olan arkadaşını kolundan tutarak yapıyı gezdirmesini isteyiniz. Bu süreçte rehber konumunda olan öğrencinin gördüklerini eşine anlatması yer yer yapının duvar, kapı, tablet gibi çeşitli unsurlarına dokunmalarını sağlamalıdırlar. Rehberlik edilen öğrenciler bu süreçte kesinlikle gözlerini açmamalıdırlar. Eğer bunun başarılamayacağını düşünürseniz gezi öncesi her öğrenciden beraberinde bir atkı veya eşarp getirmelerini isteyiniz. 35 dk.

Yapının gezdirilmesinden sonra gözleri kapalı olan öğrencilerin gözlerini açmadan tekrar tarihi mekânın dış cephesine çıkmaları sağlanır. Çıkan öğrencilere ÇY-7A'yı vererek gözü kapalı olan öğrencilerin arkadaşının anlattıklarından yola çıkarak yapının içini betimlemelerini isteyiniz.

Gevher Nesibe Hatun Külliyesi'nde ayrıca bir Darüşşifa'da yer aldığından eğer zaman varsa eşlerin rollerini değiştirerek etkinliği Darüşşifa için de gerçekleştiriniz. Darüşşifa için ÇY-7B'yi kullanınız.

5) ÇY-8'i öğrencilere dağıtarak iç mekânı incelemelerini ve verilen soruları cevaplandırmalarını isteyiniz.

40 dk. Bitiş etkinliği olarak öğrencilere ÇY-9'u dağıtarak burada verilen hikâyeyi okuyarak soruları yanıtlamalarını isteyiniz. Hemen ardından sınıf mevcudiyetine göre öğrencilerden 10'ar veya 15'er kişilik gruplar oluşturmalarını ve verilen hikâyeden yola çıkarak bir Yaratıcı Drama (doğaçlama yoluyla) gerçekleştirmelerini sağlayınız.

Geliştirme Etkinliği

Sonraki derste ya da ev ödevi olarak öğrencilere Tarihi mekân incelemesiyle ilgili bir gezi günlüğü yazdırabilirsiniz. Ayrıca "Gevher Nesibe Hatun Medresesi'nde bir medrese öğrencisi olsaydınız bir gününüz nasıl geçerdi?" şeklinde kısa (90-100 Kelime) bir yazı da öğrenciler tarafından yazılabilir.

Burası Neresi?

Görseli inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Yukarıdaki resimde görülen yapı sizce ne olabilir?

2) Sizce bu yapı hangi amaçla kullanılmış olabilir?

3) Yapı sizce hangi döneme aittir?

Mekânı Algılıyoruz: Medrese mi, Darüşşifa mı, Türbe mi?

Gözlemlerimizden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Yapının güney cephesinde dikkatinizi çeken en önemli unsurlar nelerdir?

2) Sizce bu yapının neden iki Taçkapısı bulunmaktadır?

3) Bu kapılar arasında nasıl bir farklılık bulunmaktadır? Farklılıkları aşağıda belirtilen alanlara çizerek gösteriniz?

SOL (Güneybatı) TAÇKAPI

SAĞ (Güneydoğu) TAÇKAPI

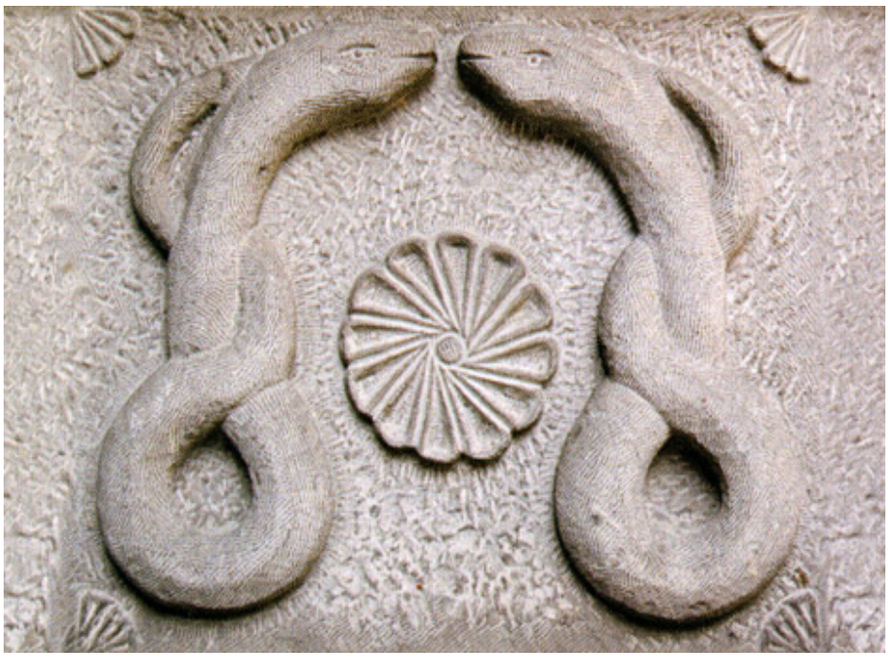
4) Yapının diğer cephelerinde dikkatinizi çeken unsurlar nelerdir?

5) Yapının doğu kısmında yer alan kümbet kime ait olabilir?

6) İncelemeleriniz sonucunda yapının ne olduğuna karar verdiniz?

Motifleri İlişkilendiriyoruz

Gözlemlerimizden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Yukarıdaki kabartmada hangi figürler yer almakta ve bu motifler yapının hangi kapısında yer almaktadır?
2) Kabartmada yer alan motiflerde kullanılan figürler günümüzde hangi sektör ve kurumlarda kullanılan amblemlerle benzerlik göstermektedir?
3) Yukarıdaki çıkarımlardan hareketle bu yapı sizce nedir? Nasıl bir özellik göstermektedir?

Kim Kiminle Nerede Ne Yapıyor?

Bu külliye içerisinde hayal gücünüzü kullanarak şu sorulara yanıt veriniz:

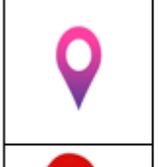
Bu yapıda;

Kim:

Kiminle:

Nerede:

Ne Yapıyor:

✂----------

Kim Kiminle Nerede Ne Yapıyor?

Bu külliye içerisinde hayal gücünüzü kullanarak şu sorulara yanıt veriniz:

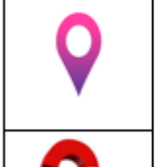
Bu yapıda;

Kim:

Kiminle:

Nerede:

Ne Yapıyor:

Gevher Nesibe Darüşşifası ve Medresesi (Çifte Medrese) Hakkında Bilgi

Aşağıdaki metni okuduktan sonra soruları cevaplayınız.

Çifte Medrese olarak da tanınan Gevher Nesibe Darüşşifası ve Gıyasiye Medresesi, Selçuklu hükümdarlarından II. Kılıçarslan'ın kızı, Gevher Nesibe Sultan'ın vasiyeti üzerine, kardeşi I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1205-1206 yıllarında yaptırılmıştır. Sade mimarisiyle dikkat çeken külliye, Anadolu mimarlık tarihinin günümüze kalan en önemli yapılarındandır. Bina birbirine bitişik, açık avlulu iki yapıdan teşekkül eder. Birinin diğerinden daha enli olması dışında her iki bina da tipik medrese şemasına sahiptir. Ancak form bakımından görülen benzerlik fonksiyon bakımından görülmez; çünkü batıdaki bina bir şifahane, doğudaki tıp medresesidir. Diğer bir deyişle biri sağlık, öbürü eğitim kurumudur (Kültür ve Turizm Bakanlığı –KTB, Web- 2016). Bu özelliğiyle dünyanın ilk uygulamalı tıp okuludur.

Binaya bir de günümüze gelemese de Şifaiye medresesine bitişik olduğu anlaşılan dikdörtgen planlı, ortada iki koridora açılan hücrelerin oluşturduğu Bimarhane yani ruhsal hastalıkların tedavisinin yapıldığı bölümü de eklemek gerekiyor. Ayrıca Gıyasiye medresesinin yan eyvanı Gevher Nesibe Sultan için türbeye çevrilmiştir.

Kaynak : Şahin, 2013: 476-477.

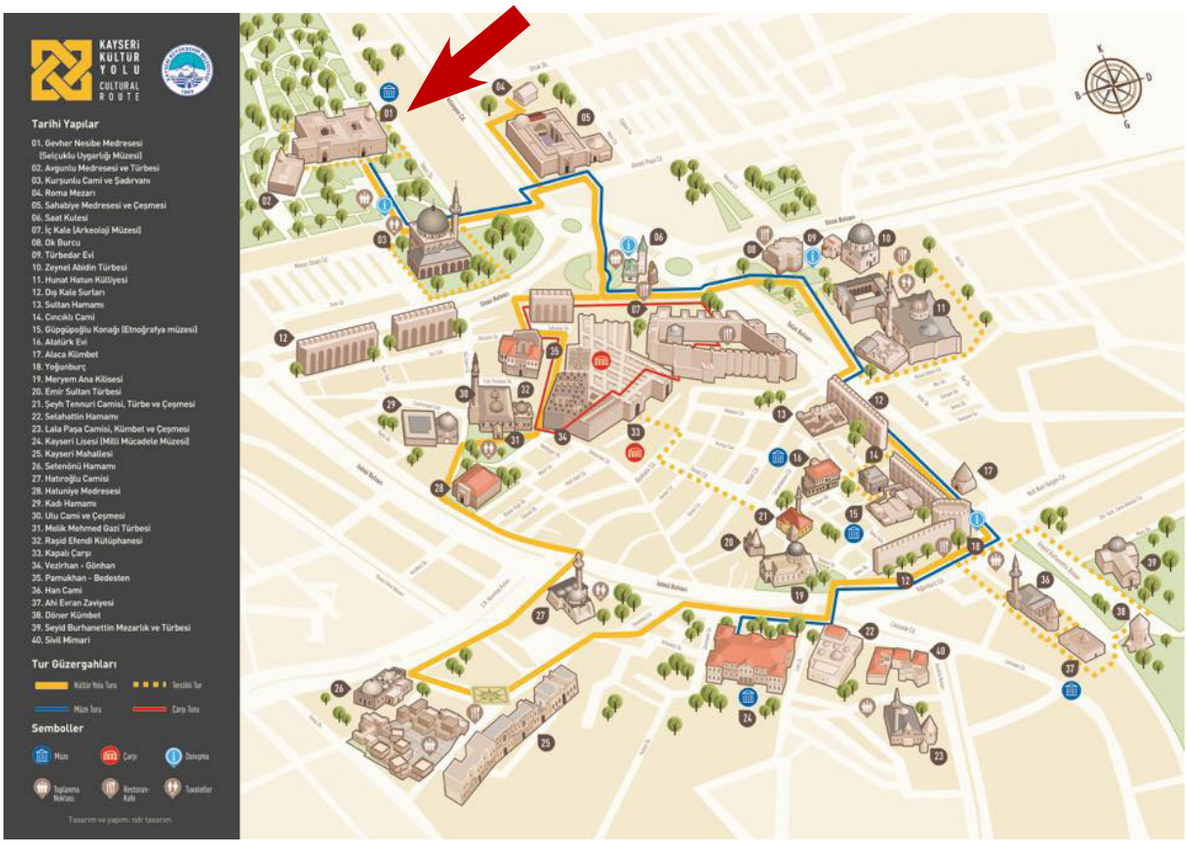

Gevher Nesibe Sultan
(Temsili)

1) Gevher Nesibe Darüşşifa'sı ve Giyasiye Medresesi günümüzde hangi kurum/kuruluş'a karşılık gelmektedir?

2) Gevher Nesibe Sultan böyle bir yapının yapılmasını neden vasiyet etmiş olabilir?

Yapının Geçmişte ve Günümüzde Şehre ve Anadolu'ya Etkileri

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Tarafından Gerçekleştirilen Kayseri Kültür Yolu Projesi Yürüyüş Rotası

Not: Yukarıda Kayseri şehir merkezinde yer alan tarihi yapılar gösterilmiştir. Ok işareti ile gösterilen yer Gevher Nesibe Sultan Darüşşifası ve Medresesi'dir.

1) Sizce I. Gıyaseddin Keyhüsrev bu darüşşifa ve medreseyi neden Kayseri'de inşa ettirmiştir?

2) Gevher Nesibe Sultan Darüşşifa ve Medresesi'nin Kayseri'ye inşa edilmesinin o dönemde Kayseri'ye ve Anadolu'ya ne gibi katkıları olmuştur?

3) Gevher Nesibe Sultan Darüşşifa ve Medresesi'nin günümüzde Kayseri'ye ve ülkemize ne gibi katkıları olabilir?

Elim, Kulağım Sende!

Dinleyen: _____

Anlatan: _____

Medrese Bölümü

1) Bu bölümde gözünüz kapalı olarak gezdiğiniz ve arkadaşınızın size verdiği bilgiler ışığında Medrese'nin nasıl bir yapı olduğunu betimleyiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Elim, Kulağım Sende!

Dinleyen: _____

Anlatan: _____

Darüşşifa Bölümü

1) Bu bölümde gözünüz kapalı olarak gezdiğiniz ve arkadaşınızın size verdiği bilgiler ışığında Darüşşifa'nın nasıl bir yapı olduğunu betimleyiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

İç Mekân İncelenmesi

Yapının içini gözlemliyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Prof. A. Süheyl Ünver'e göre G. Nesibe Hatun, 1956

1) Yapıya giriş yaptıktan sonra dikkatinizi çeken ilk şey nedir? Neden?

2) Medrese ile Darüşşifa arasında bir bağlantı koridoru olmasının nedeni sizce ne olabilir?

3) Gevher Nesibe Hatun Kümbeti'nin medrese içerisinde yer almasının nedeni sizce ne olabilir?

Gevher Nesibe Sultan Medresesi ve Darüşşifa'sının Havadan Görünümü

Bir Aşk Hikâyesi

Kaynak : Muhsin İlyas Subaşı'nın Aşk Prensesleri de Öldürür Adlı Kitabının Kapak Resminden Alınmıştır.

Rivayete göre Gevher Nesibe Sultan'ın gönül verdiği saray baş sipahisi ile evlenmesine ağabeyi I. Gıyâseddin Keyhüsrev karşı çıkar. Başsipahi, hükümdar tarafından cepheye gönderilir ve şehit düşer. Bu duruma çok üzülen Gevher Nesibe Sultan kederinden yatağa düşer ve vereme yakalanır. Tüm çabalara rağmen durumunda iyileşme olmaz. Durumu öğrenen ve kız kardeşini ölüm döşeğinde ziyaret ederek özür dileyen I. Gıyâseddin Keyhüsrev (saltanatı 1192-1192, 1204-1210), ondan son isteğini sorar. O da ağabeyine, kendisi gibi devasız hastalığa yakalananlar için bir şifahane yaptırmasını ve bir yanında hastalara deva bulunurken öteki yanında başka hastalıklara derman aransın diye vasiyet eder. Gıyâseddin Keyhüsrev, bu vasiyet üzerine 1204'te dârüşşifa ve tıp medresesinden oluşan birbirine bitişik külliyenin inşaatını başlatır ve yapı 1206'da tamamlanır.

1) Bu parçadan hareketle I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2) O günün koşullarını dikkate alarak I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in yerinde olsaydınız sizin bu aşk olayına tepkiniz nasıl olurdu?

Günümüzde Sağlık Kurum ve Kuruluşların Amblemleri

Eski Sağlık Bakanlığı Amblemi

YAZARLAR HAKKINDA

Abdullah Saydam, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü.

Cevdet Kırpık, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü.

Mustafa Öztürk, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü.

Neşet Mutlu, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü.

Jonathan Even-Zohar, Avrupa Tarih Eğitimcileri Derneği (EUROCLIO).

Galip Öner, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü.

Zeyneb Akdemir, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Serpil Akdağ, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Öğretmen Adayı

İsmail Erdoğan, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Öğretmen Adayı

Fatma Ak, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Öğretmen Adayı

Bu eser "Farklılaştırılmış, Beceri ve Yeterlik Temelli Sosyal Bilgiler ve Tarih Dersleri" adlı proje kapsamında yürütülen, Erciyes Üniversitesi Vakfı, Erciyes Üniversitesi ve Avrupa Tarih Eğitimcileri Derneği'nin (EUROCLIO) ortak çalışması ile tamamlanan araştırma, inceleme, eğitim ve pilot çalışmalar sonucunda geliştirilmiştir.

"Farklılaştırılmış, Beceri ve Yeterlik Temelli Sosyal Bilgiler ve Tarih Dersleri" projesi Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği tarafından ortak finanse edilen Sivil Toplum Diyaloğu Programı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Program, Türkiye ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerden sivil toplum kuruluşlarının, ortak bir konu etrafında bir araya gelerek, toplumların birbirini tanımaları, karşılıklı bilgi alışverişi ve kalıcı diyalog kurmalarını sağlayan bir platform olarak geliştirildi. Programın teknik uygulamasından Avrupa Birliği Bakanlığı sorumlu olup Merkezi Finans ve İhale Birimi ise Programın sözleşme makamıdır.

www.siviltoplumdiyalogu.org
csd.erciyes.edu.tr

ISBN: 978-605-67490-0-1